

KOVÁCS SÁNDOR 75

(Budapest, 1949. november 27.)

zenetörténész, PhD, professor emeritus, a LFZE Doktori Iskola tiszteletbeli elnöke, a Bartók Rádió Új Zenei Újság felelős szerkesztője, zenei író

I.

Tanulmányok:

1972: diploma – Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Pécsi tagozata – zongoratanár

1977: diplomák – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem – zongora, illetve zenetudományi szak

1988: PhD fokozat megszerzése, értekezés címe: *A magyar népzene Bartók-rendje: Keletkezéstörténet, posztumusz kiadás*

Oktatói tevékenység:

1976 – 1979: Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Pécsi tagozata - általános zenetörténet, népzene, zeneelmélet

1977 óta: Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola, illetve Egyetem - általános zenetörténet, magyar zenetörténet, a zenetudományi tanszak hallgatóinak 20. századi zenetörténet, speciális kurzusok vezetése

1991 óta: Miskolci Egyetem Bartók Béla Zeneművészeti Intézete - általános zenetörténet, magyar zenetörténet, zeneelmélet

2001– 2005: Miskolci Egyetem Bartók Béla Zeneművészeti Intézete - az intézmény igazgatója

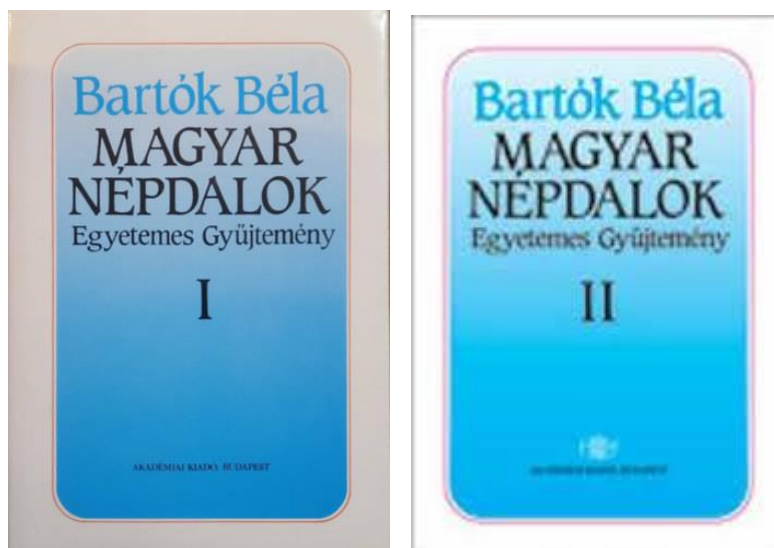
2005 – 2011: a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Zenetudományi Tanszék -
tanszékvezető egyetemi tanára, 2011. július 1. óta a Zenetudományi és
Zeneelméleti Tanszék mb. tanszékvezetője

Oktatott tárgyak: általános zenetörténet, magyar zenetörténet, 20. századi
zenetörténet, Bartók életműve, Magyarország zenei élete, zenei publicisztika
2013–: a Doktori Iskola vezetője

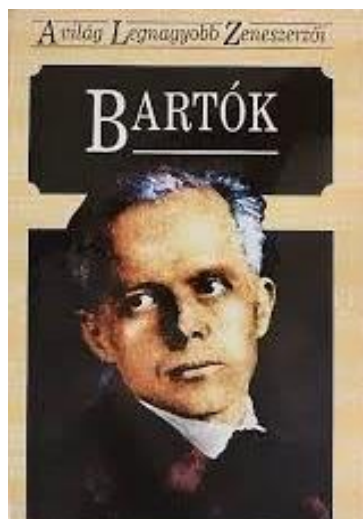
Főbb publikációk:
Könyvek, könyvfejezetek:

Tankönyvkiadó Budapest, 1981

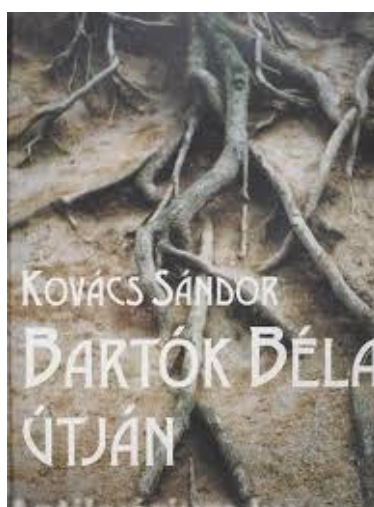
*Bartók Béla: Magyar Népdalok (Egyetemes Gyűjtemény) I.-II. kötet, Akadémiai Kiadó, 1991,
2006 (angol verzió 1993)*

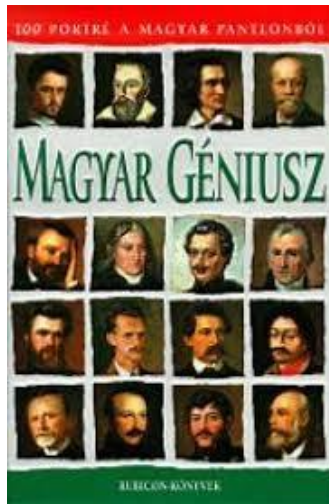
Mágus Kiadó, Budapest, 1995

Orfeusz Hangzó Zenetörténet 1-8. szerkesztés és az 1., illetve 6. kötet írása: NKA, 1998

Bartók útján – utószó Gaál István „Gyökerek” c. filmjéhez – Budapest, Holnap Kiadó 2001.

Bartók és Dohnányi fejezet a Magyar Géniusz c. kiadványban. Szerk.: Rác Árpád. Bp., 2001

Publikációk:

*Re-examining the Bartók/Serly viola concerto – Studia Musicologica XXIII,
1981*

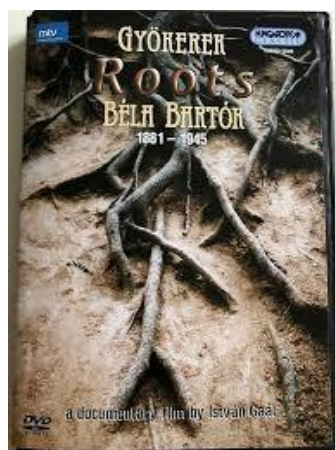
*Formprobleme beim Violakonzert v. Bartók-Serly. Studia Musicologica XXIV,
1982*

*„Wir können sie in drei verschiedenen Phasen einteilen”. Studia
Musicologica XXXVI, 1993*

Brahms, a programzenész? Magyar Zene 2011/3.

Egyéb tevékenység:

1998-tól a Magyar Rádió Új Zenei Újság c. műsorának felelős szerkesztője
Rendszeres kritikai tevékenység különböző szaklapokban és a Magyar
Rádióban, valamint műsorok szerkesztése, vezetése a Magyar Rádióban és a
Magyar Televízióban

A „Gyökerek” c. film zenei szakértője

Díjak, kitüntetések:

1985: Szabolcsi Bence-díj

1993: Erkel Ferenc-díj

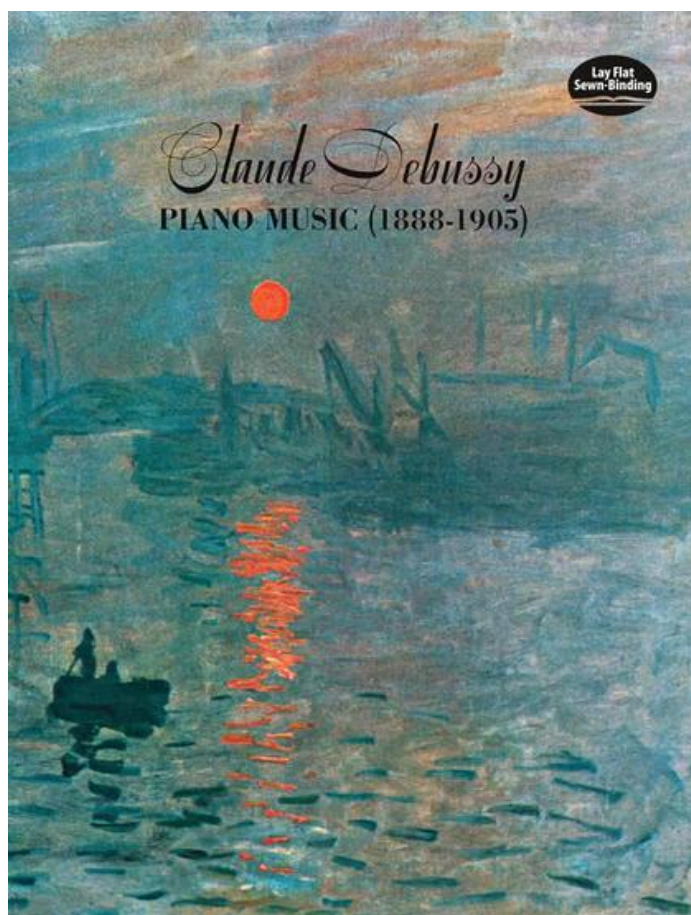
2001: Hauser Arnold-díj

2003: Lajtha László-díj

2009: Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje

(Forrás: lfze.hu)

II. ELŐADÁSOK

Zenebeszéd - Claude Debussy: 1. Gyermekkuckó 2. Prelűdök (1:10:20)

Claude Debussy: 1. Gyermekkuckó 2. Prelűdök a.) Megzavart szerenád b.) Elsüllyedt katedrális

Réti Balázs (zongora),

Műsorvezető: Kovács Sándor

Sára Sándor Koncertterem 2022. október 29.

BÉCS

Zenetörténeti előadássorozat

3. előadás

Arnold Schönberg

Előadó: **DR. KOVÁCS SÁNDOR** zenetörténész,
a LFZE professor emeritusa, a Doktori Iskola tiszteletbeli elnöke

[Dr. Kovács Sándor: Arnold Schönberg \(1:21:03\)](#)

Felvétel: Fuchs Alfonz

Szerkesztő: Virág Barnabás

Felelős szerkesztő: Bujdosóné Dr. Dani Erzsébet

Nemzeti Kulturális Alap Nemzeti Művelődési Intézet Magyar Kodály Társaság Bács-Kiskun Megyei Katona

József Könyvtár,

2021. november 23.

[Dr. Kovács Sándor: Bartók amerikai évei \(1:18:08\)](#)

Előadó: Dr. Kovács Sándor zenetörténész, a LFZE professor emeritusa a Doktori iskola tiszteletbeli elnöke

Felvétel: Fuchs Alfonz

Szerkesztő: Fuchs Ákos

Felelős szerkesztő: Bujdosóné dr. Dani Erzsébet

Katona József Könyvtár, 2024

„MIÉRT SZÉP?”¹

„Talán nincs jó és rossz zene, csak olyan zene van, amelyik felkavarja az embert és olyan, amelyik hidegen hagyja.” D. Sosztakovics

A sorozat a 20. századi magyar zeneművekről, zenehallgatásról, élményekről szól kezdő zenehallgatóknak és mindenkinek, akit érdekel a komolyzene világa.

Miért szép? 7. Dohnányi Ernő: Változatok egy gyermekdalra (51:33)

A teljes mű:

BFT - Dohnányi: Változatok egy gyermekdalra, op. 25 / Variations on a nursery theme - Dénes/ Fejes (25:20)

Miért szép? 8. Bartók Béla: Szabadban (59:07)

A teljes mű:

Bartók Béla: Szabadban (13:39)

¹ Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Zenei Gyűjtemény, Bándoli Katalin vezető
A fel- és levezető szignálban Kecskés D. Balázs Accusativus c. zongoranégyesének részletei hallhatók.

Miért szép? 1. Bartók: Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára (45:20)

00:00 – Felvezetés

04:29 - Hogyan érdemes klasszikus zenét hallgatni?

07:13 - Miért érezzük Bartók zenéjét ma is disszonánsnak?

15:12 - A Zene keletkezésének körülményei és az első két tétel bemutatása

20:38 - A cselesztá

22:46 - A fűga

27:31 - A bemutató sikere

32:50 - A 3. és a 4. tétel bemutatása

39:15 - Az aranymetszés Bartók

A teljes mű:

BARTOK: Concerto for Orchestra Sz. 116 / Reiner · Chicago Symphony Orchestra

(37:26)

Movement One: Andante tranquillo - **0:00**

Movement Two: Allegro - **7:06**

Movement Three: Adagio - **14:08**

Movement Four: Allegro molto - **21:10**

Miért szép? 2. Bartók: Concerto zenekarra (30:59)

00:00 – Felvezetés

02:36 – Jó zene - rossz zene

05:28 – A Concerto komponálásának körülményei

11:53 – 1. tétel

14:45 – 2. tétel

17:13 – 3. tétel

18:18 – 4. tétel

24:38 – 5. tétel

28:21 – A mű fogadtatása és utóélete

A teljes mű:

Bartók - Concerto for orchestra (vez.: Kocsis Zoltán)

Vincze Zsigmond: Hamburgi menyasszony- **Szép vagy, gyönyörű vagy Magyarország**
(3:00)

Lehár: A víg özvegy - Da geh' ich zu Maxim - **Christopher Maltman Da geh' ich zu Maxim** (2:27)

SHOSTAKOVICH-Symphony No 7 'Leningrad' in C major op 60-DirValery Gergiev-Orq Mariinsky theatre (1:18:43)

Miért szép? 9. Bartók Béla: III. zongoraverseny (50:28)

A teljes mű:

Zoltán Kocsis plays Bartók Concerto N. 3 (21:08)

Miért szép? 3. Kodály Zoltán: Psalmus Hungaricus (39:26)

00:00 – felvezetés

01:56 – népzene hatása Kodály zenei nyelvére, népzene gyűjtés

14:17 – A Psalmus Hungaricus keletkezésének körülményei

22:45 – 55. Zsoltár

A teljes mű:

Kodály: Psalmus Hungaricus · hr-Sinfonieorchester · István Kovácsházi · Internationale Chorakadem... (27:40)

[Miért szép? 5. Petrovics Emil: C'est la guerre](#) (40:12)

Részletek az operából:

[1. és 2. jelenet](#) (12:01)

[5. jelenet](#) (4:22)

[13. jelenet](#) (5:02)

[Miért szép? 12. Ligeti György: Requiem](#) (1:04:30)

Közreműködik Nagy Zsombor és Szilárd Zsigmond, a Szent István Király Zeneművészeti Szakgimnázium utolsó éves növendékei.

[00:40](#) beszélgetőtársak bemutatása

[09:27](#) bevezető a Ligeti-életműhöz

[27:50](#) Requiem

A teljes mű

[György Ligeti, Requiem](#) (29:49)

Miért szép? 4. Szőllősy András: Trasfigurazioni per orchestra (48:08)

00:00 – Felvezetés

02:34 – Szőllősy András életútja

17:26 – Dodekafónia

30:45 – Trasfigurazioni bemutatása

44:55 – A mű fogadtatása és utóélete Trasfigurazioni

A teljes mű

Szőllősy András - Trasfigurazioni (score video) (16:45)

III.

ZENE, BUSZOK, ELEFÁNTOK: KOVÁCS SÁNDOR

Molnár Fanni

(Figaro, 2019.11.23.)

IV.

KOVÁCS SÁNDOR (PORRECTUS)

FELÉLEDT MANDARIN

Kortárs zenei Hungaroton-lemezekről²

Ha én zeneszerző volnék, bizony most nem panaszkodnék. Kánaánbeli multságokon ugyan nekem is csak piknik alapon lehetne részem, hozott tejjel és mézzel, és sok minden ugyanúgy nyomorítana, mint másközönségeshalandót ezen a tájon. Egy dolog azonban bizonyosan vigaszt nyújtana a sérelmekért, és reménnyel töltene el: a hazai lemezkiadás. A Hungarotont néhányesztendővel ezelőtt mindenki leírta. Józan ember egy pirulát sem fektetett volna az egykorinagyvállalatszánalmas romjaiba. Csakhogy ez a Hungaroton úgy éledt

² Muzsika 1998/3. szám (Hangfelvételekkel illusztrált változat. A Szerk. megj.)

fel, mint Bartók mandarinja késeles-megfojtás után. Prosperál, termel, egyre-másra hozza ki a szerzői CD-ket. Másodrangú kérdés, hogy ezek jórészerégi fekete lemez (vagy lemezek) újrakiadása. A lényeg, hogy a komponisták művei ott vannak a boltokban, a vásárlóközönség szeme előtt. Vadonatúj darabok és régebbiek egyaránt. Olykor, mi tagadás, egészen régiek is. Ám nem biztos, hogy azokat nem érdemes újra meghallgatni, újra felfedezni.

TELJES LEJÁTSZÁSI LISTA MEGTEKINTÉSE (23 felvétel)

© 1997 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Janota Gábor fagottművész lemeze sok ilyen újrafelfedezést kínál. Bevallom, általában nem rajongok az olyan hangversenyekért és lemezfelvételekért, amelyeken hangszeres szólisták mutatják be a hangszerükre írt (gyakran személyesen nekik ajánlott) kortárs darabokat. Az az érzésem, a zeneirodalomnak ez a része igen nagy százalékban felesleges túltermelés. A virtuóz doromb- vagy okarinaművész játszanivalót kér haverjától, a haver ismerősétől – az persze gyorsan ír neki egyet. Magyarán: a művész áligényt teremt, amit a szerző rögvest kielégít. Mindketten úgy tesznek, mintha ez a közönség (a „zeneművészet”) érdekében (azaz a „mi” érdekünkben) történne. Holott egyszerű sejtéről van szó csupán, olyan üzletről, ahol a cechet végső soron velünk akarják megfizettetni. Senki sem tagadhatja, hogy egy Severino Gazzelloni vagy Vinkó Globokar valaha „hatott” a komponistákra, és különleges képességeivel új ötletekre készítette őket. Ezek azonban kivételek. A mai cikória-Gazzellonik és Nes-Globokarok csak tortaszelethez szeretnének jutni, s ennek érdekében hajlandók felezni a komponistával is, abban a reményben, hogy a mazsolára és tejszínhabra valót majd csak megadja valamilyen alapítvány, szponzor (végső soron persze a lakosságnak az a része, amelyiknek a zsebéből az adóhatóság ki tudja passzírozni a forintokat).

Janota Gábor azonban nem tartozik „nyuszi és üzletfelei” eme belső körébe. Nem pengeti a fagottot, s nem húzza vonóval, nem ver vele réztányért vagy konyhai edényeket. Egyszerűen elfújogatja, amit a kottában elé tesznek. Jól fújogatja el – s ezért sokan szívesen teszik elé a kottát. Ennyi a titka, semmi egyéb.

Jó ez a fagottos nézőpontból kiválasztott zenetörténeti keresztmetszet az utóbbi négy évtized magyar muzsikájából. Jó, mert a fagottos érezhető örömmel s lelkesedéssel teszi a dolgát, mert kísérője, Kocsis Zoltán, illetve néhány felvételen Körmendi Klára ugyanilyen örömmel és lelkesedéssel muzsikál. S jó, mert egyetlen olyan darab sincs, amelyet végig hallgatva bosszankodnánk az elvesztegetett idő miatt.

Bozay Attila 1959-ben készült, op. 2-es jelzésű Episodi ciklusa például meglepően frissnek hat ma is. A sok tercmenet ugyan elég bartókossá teszi, de manapság ez a legkevésbé sem a konzervativizmus jele. Főleg a gyorsabb tempójú szakaszok hallatlan műgonddal és arányérzékkel kialakított zenei szövete bizonyítja az akkoriban még pályája kezdetén álló alkotó rendkívüli tehetségét.

Petrovics Emil ötévvel későbbi Passacaglia in Blues-bizonyosan szerepel majd a huszadik századi magyar zene később megírandó összefoglalásában, mint különlegesjelentőségű opus. Hiszen Petrovics a huszadik századi zenének két olyan ágát egyesíti ebben a látszólag ártatlan kamaradarabban, amelyek külön-külön is számos ráncot okozhattak hajdan elhivatott pártbürokráták homlokán: a jazz hangját (pfúj, burzsoá amerikai Samu bácsi!) a dodekafóniával (amelyről Hruscsov elvtárs személyesen jelentette ki: ő ugyan nem tudja, mit takar, de emlékezteti a kakofóniára, így hát jó dolog nem lehet). Mondhatnánk: politikai „tett” volt annak idején e mű komponálása. Az már isteni szerencse, hogy a darab nem csupán „történetileg” jelentős, hanem ma is élvezetes zene - amely kiállta az idő próbáját.

Ugyanez mondható el Dubrovay roppant profi 1967-es öt darabjáról és Vidovszky László több mint évtizeddel később papírra vetett, „obligát kíséretekkel” ellátott „szólóíró” is. Ezek mára „puha” diktatúra zenészek számára néha nagyon is kemény időszakában keltettek felháborodást azok körében, akik ilyen akusztikai megnyilvánulásoktól féltették a szocializmus világméretű győzelmét. Ma visszahallgatva a CD-re vett „variánsokat” (mivel hogy a „mű” a szólók és kíséret sokféle kombinációját teszi lehetővé), azt kell mondanunk, a szerző bámulatos érzékkel találta ki a játékszabályokat. Alkotása

valóban „opus”, abban az értelemben, ahogy a barokk és kora klasszika mesterei használták e szót, akik mindig azt érzékeltették, hogy a „mű” teljessége csakis változatokon keresztül közelíthető meg. Azaz „opussá” csakis tucatnyi (legalább féltucatnyi), önmagában is több tételes, egymás mellé rendelt concerto vagy szonáta válhat.

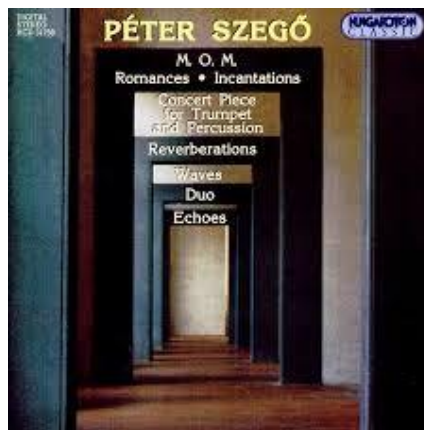
[TELJES LEJÁTSZÁSI LISTA MEGTEKINTÉSE](#) (17 felvétel)

© 1997 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Sári Józsefnek egy darabja Janota Gábor lemezén is hallható: további műveit a Nemzeti Kulturális Alap által támogatott kiadvány jóvoltából hallgathatja meg az érdeklődő. A legtöbbről már beszámolt a Muzsika kritikai rovata -még pedig, ha jól emlékszem, kivétel nélkül az elismerés hangján. Csatlakozom az előttem szólókhoz. Sári József irigylésre méltóan markáns arcélú komponista, annak ellenére, hogy nem ismételteti önmagát (sokan ugyanis azt gondolják, akkor válnak félreismerhetetlen egyéniséggé, ha mindig ugyanazt csinálják). Egy új Sári-művel szemben a hallgató soha nem mehet „biztosra” - kivéve egyet: arra mérget vehet, hogy a felvetett zenei ötletek érdekesek, különlegesek lesznek.

Rokonszenves, hogy Sárinak a szigorú polifon szerkesztő elvek iránti vonzódása nem válik ön-és közönségsanyargató aszkézissé. Volt idő, mikor e tekintetben egyes szerzők nem ismertek tréfát, megelégedtek a „szép” struktúra kialakításával, s füttyültek rá, mit szól a hangzáshoz a közönség. Sári nem gyomorbeteg Savonarolaként hadakozik az érzékiség ördögével. Nem enged az olcsó hatásvadászatnak és a szentimentalizmusnak – de a szellem fehér fényét sem irányítja szűrés nélkül reánk, hogy rögtön belevakuljunk. Emberi mértékkel mér. Erőfeszítésre készíti a befogadót, de nem riasztja el. Felfelé mutat, az ideák birodalma felé, de közben felénk fordul, másik kezével szinte keresi a mi kezünket. Nincs nála „civilebb” a mai magyar komponisták közt. Hozzá képest mindenki intoleráns „politikusként” és pártembernek tűnik, vagy éppen

hadvezérnek, aki úgy hiszi, lovon ül, s rohamot vezényel... Hogy eljön-e egyszer úgy a Sári József-féle muzsikások és antipolitikusok országa, mint ahogy az utóbbi évek talán legzseniálisabb magyar zongoradarabjában, az Elidegenített idézetekben előtűnik a rejtett, izgalmasan denaturált, preparáltzongorahangzatok mögül a vezérlő alapgondolat, Bach e-moll fűgája? A kérdés költői. A józan értelem egyértelmű nemet súgna feleletként. De azért ne veszítsük el a reményt... Nem, a reményt nem szabad feladni. Egy évtizede szinte hagymázos álomnak tűnt, hogy erdélyi magyar komponista műveinek felvétele a Hungarotonnál jelenjen meg, méghozzá erdélyi magyar és román művészek előadásában. Ezüstös kacajjal fogadták volna azt, aki effélet komolyan állít. És ma valóság, ami egykor képtelenségnek tetszett. Itt van, kézbe vehetjük a kolozsvári Szegő Péter szerzői CD-jét.

[Koncertdarab trombitára és ütökre / Concert Piece for Trumpet and Percussions \(1996\) \(6:10\)](#)

[Hullámzások / Waves \(1997\) \(8:05\)](#)

[Duo \(1995\) \(8:23\)](#)

[Reverberációk / Reverberations \(1992\) \(4:52\)](#)

[Incantations \(1995\) \(10:09\)](#)

[Visszhangok / Echoes \(1997\) \(9:42\)](#)

[M. O. M. \(1997\) \(6:05\)](#)

© 1997 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Szegő zenéjével persze nem most először találkozhat a kortárs muzsika iránt érdeklődő budapesti zenebarát. Többször is járt nálunk az elmúlt években, például a Korunk Zenéje fesztiválon. Bizonyos kép tehát kialakulhatott művészetéről. Ezt a portréta CD kicsit árnyalja ugyan, de alapvetően nem módosítja.

Szegőnek ugyanúgy van stílusa, mint Sári Józsefnek. Néhány másodperc után rá lehet ismerni. A leginkább talán Varése Intégrales-nak hangzásvilágához áll közel legtöbb opusának rézfúvós és ütős színeket vegyítő, soha nem szentimentális világa. Egyes műveknél ez a hangzás részben távoli kultúrák zenéjének hatásával is magyarázható, így például a talányos című, M.O.M. feliratú kompozícióban az ismertető szerint a tibeti zene lett volna a legfőbb ihlető forrás – az általam hallott tibetirítuszenék ismeretében ez az állítás megalapozottnak látszik. Valóban himalájai fagyos energiát árasztanak a havasi kültre emlékeztető hangok, tibeti szertartás makacs csörgését-zörgését eleveníti fel az ütőszekció. Igen hatásos az ősi szertartások, rítusok komor hangulatát idéző Incantations. Szinte hihetőnek tűnik, hogy mamutra vadászó eleink efféle dallamokkal és ritmusokkal hódították magukat. Kevésbé győz meg a szerző a trombitákra és ütőkre írt koncertdarabban. Itt mintha szószátyár lenne, s papírizű motivikus munkával (ide tritonusz, odakvart stb.) pótolná az ihletet. Fáradtabb a Reverberációk című vibrafondarab is, amolyan tipikus modern zenei fesztiválzene (címe is jellegzetes fesztivál-halandzsa). Roppant érdekes, és a szerző másfajta érdeklődéséről tanúskodik viszont a hegedű-cselló Duó. Hogy az ismertető szerint kétféle princípium közti „harcot” bemutató műben mindenki azt véli a pozitív oldal hangjának, amit a komponista sugall, abban persze nem vagyok biztos. Számomra például az éteri magasságokba kúsó hegedűdallam ma már kissé elcsépeltnak és ezért inkább taszítónak tűnik, a fürge-ritmikus kezdet a maga lüktetésével viszont annál vonzóbb – mintha az erdélyi paraszti hangszeres muzsika kristályos levegőjét szívnanék vele városi gázoktól-bűzöktől agyonszennyezett tüdőnkbe.